

Sygn. akt I CSK 662/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lipca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSA Andrzej Niedużak

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa I. S. i J. K.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Naczelnika Urzędu Skarbowego W. i Naczelnika Trzeciego M. Urzędu Skarbowego oraz Powszechnej Kasie Oszczędności Bankowi Polskiemu S.A.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 12 lipca 2012 r.,

skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 25 marca 2011 r.,

oddala skargę kasacyjną i zasądza od powodów solidarnie na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7.200 (siedem tysięcy dwieście) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 14 maja 2010 r. oddalił powództwo I. S. i J. K. przeciwko Skarbowi Państwa – Naczelnikowi Urzędu Skarbowego /.../ o zapłatę kwoty 992.938,48 zł i odstąpił od obciążenia powodów kosztami procesu.

Sąd Apelacyjny wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację powodów od wyroku Sądu Okręgowego i zasądził od powodów na rzecz pozwanych kwoty po 5.400 zł tytułem kosztów procesu za instancję odwoławczą, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia i wnioski.

W dniu 1 października 2008 r. M. Urząd Skarbowy wystawił tytuły wykonawcze oznaczone numerami /.../ celem przeprowadzenia egzekucji należności podatkowych Skarbu Państwa, stanowiących zobowiązanie osobiste B. K. Tytuły te zostały skierowane do egzekucji przez Naczelnika Urzędu Skarbowego W., który w dniu 10 października 2008 r. wystawił zawiadomienie o zajęciu wierzytelności z rachunku bankowego dłużnika. W wykonaniu tego zajęcia pozwany Bank zablokował środki pieniężne w kwocie 992.938,48 zł na rachunku wspólnym wspólników spółki cywilnej D. – B. K. oraz powodów, o czym dowiedzieli się oni w dniu 22 października 2008 r. Następnego dnia rachunek wspólników spółki D. został obciążony kwotą 992.938,48 zł na rzecz prowadzącego egzekucję Naczelnika Urzędu Skarbowego W., zaś 30 października 2008 r. środki te zostały przekazane na rachunek wierzyciela – Naczelnika M. Urzędu Skarbowego.

Sąd Apelacyjny, oceniając roszczenie powodów w świetle powyższych ustaleń faktycznych, uznał je za bezzasadne. Wskazał, że postępowanie pozwanych w toku egzekucji należności podatkowych B. K. było zgodne z prawem.

Działania organu egzekucyjnego znajdowały oparcie w art. 81 § 1a ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Wprawdzie przepis ten nie reguluje dalszych czynności egzekucyjnych po zajęciu wierzytelności z rachunku wspólnego, jednak oznacza to jedynie tyle, że w egzekucji administracyjnej nie przewidziano ograniczeń w zakresie egzekucji z rachunku wspólnego analogicznych do przyjętych w egzekucji sądowej (art. 891¹ k.p.c.). Osobom niebędącym zobowiązanymi, których prawa do rzeczy lub prawa majątkowe zostały naruszone, zapewniono jednak możliwość wystąpienia do

organu egzekucyjnego - a następnie również do sądu - z żądaniem wyłączenia rzeczy lub prawa spod egzekucji (art. 38-41 ustawy o egzekucji w administracji). Mogą oni wystąpić z takim żądaniem w terminie czternastu dni od dnia uzyskania wiadomości o czynności egzekucyjnej do chwili przeprowadzenia egzekucji z rzeczy lub prawa przez sprzedaż rzeczy lub wykonanie prawa (art. 38 § 1 i art. 44 wymienionej ustawy). Powodowie z możliwości takiej nie skorzystali.

W tej sytuacji pozwany Bank miał obowiązek realizacji zajęcia dokonanego przez organ egzekucyjny. W jego działaniu nie można dopatrzeć się ani naruszenia obowiązków wynikających z umowy rachunku bankowego (art. 471 k.c.), ani znamion czynu niedozwolonego (art. 415 k.c.).

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., powodowie podnieśli zarzuty naruszenia:

- art. 379 pkt 4, art. 386 § 2 i art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 46 § 1 i art. 77 § 1 pkt 1 i § 8 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.) przez ich niezastosowanie i nieuchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji wydanego w składzie sprzecznym z przepisami prawa;

- art. 81 § 1a ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954 ze zm.; dalej: „p.e.a.”) w związku z art. 863 § 3 i art. 870 k.c. przez błędną wykładnię niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że na podstawie tego przepisu dopuszczalne jest - w ramach egzekucji należności podatkowych stanowiących zobowiązanie jednego wspólnika spółki cywilnej - zajęcie wierzytelności z rachunku bankowego prowadzonego również dla pozostałych wspólników i przekazanie zajętych środków organowi egzekucyjnemu;

- art. 44 w związku z art. 38 § 1 p.e.a. przez błędną wykładnię wynikającą z uznania, że przekazanie przez bank organowi egzekucyjnemu środków pieniężnych z rachunku bankowego prowadzonego dla wspólników spółki cywilnej nie stanowi wykonania prawa majątkowego i – w konsekwencji - przyjęcia, że żądanie wyłączenia spod egzekucji administracyjnej rzeczy lub prawa może być zgłoszone po takim przekazaniu środków;

- art. 415 w związku z art. 361 § 1 i 2 oraz art. 441 § 1 k.c., a także art. 471 w związku z art. 725 i art. 361 § 1 i 2 k.c. przez ich niezastosowanie;

- art. 417 § 1 w związku z art. 361 § 1 i 2, art. 441 § 1, ewentualnie art. 415 w związku z art. 361 § 1 i 2 i art. 441 § 1 k.c. przez ich niezastosowanie.

Powołując się na tak ujęte podstawy kasacyjne skarżący wnieśli o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania lub wydanie orzeczenia co do istoty sprawy przez uwzględnienie powództwa do kwoty 893.644,63 zł.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany Skarb Państwa zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie.

Bezzasadny okazał się zarzut nieuwzględnienia przez Sąd Apelacyjny – z naruszeniem art. 378 § 1 i art. 386 § 2 k.p.c. – nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji. Według skarżących, nieważność ta wynikała z niezłączenia do akt sprawy dokumentu stwierdzającego delegowanie sędziego sądu rejonowego A. K. do orzekania w Sądzie Okręgowym z prawem przewodniczenia w rozpoznawanych sprawach. Odnosząc się do tego zarzutu należy zauważyć, że - zgodnie z poglądem utrwalonym w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, podzielanym przez skład orzekający – niezłączenie do akt sprawy dokumentu delegowania sędziego do pełnienia obowiązku w innym sądzie nie oznacza nieważności postępowania przewidzianej w art. 379 pkt 4 k.p.c. (zob. m.in. postanowienia: z dnia 15 stycznia 2008 r., III UK 97/07, OSNP 2009, nr 5-6, poz. 81 i z dnia 15 czerwca 2012 r., I CSK 6/12, niepubl. oraz wyrok z dnia 16 maja 2008 r., I UK 337/07, niepubl.). Sąd Apelacyjny nie naruszył zatem obowiązku wzięcia z urzędu pod uwagę nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji.

Zamierzonego skutku nie mogły wyrzeć również zarzuty podniesione w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia prawa materialnego.

Zgodnie z art. 81 § 1 p.e.a., zajęcie wierzytelności jest skuteczne w odniesieniu do wszystkich rachunków bankowych zobowiązanego prowadzonych w określonym banku, niezależnie od tego, czy organ egzekucyjny wskazał w zawiadomieniu o zajęciu numery tych rachunków. Stosownie zaś do art. 81 § 1a tej regulacji, który wszedł w życie - z mocy art. 3 i art. 22 ustawy z dnia 1 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 870) - z dniem 1 maja 2004 r., zajęcie wierzytelności jest skuteczne w odniesieniu do rachunku bankowego prowadzonego dla kilku osób fizycznych, którego współposiadaczem jest zobowiązany.

Wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżących, Sąd Apelacyjny prawidłowo uznał, że - w świetle przytoczonych unormowań – zajęcie dokonane przez Naczelnika Urzędu Skarbowego W. na podstawie zawiadomienia z dnia 10 października 2004 r. wywarło skutek w odniesieniu do rachunku prowadzonego przez pozwaną Bank dla zobowiązanej B. K. oraz powodów jako współników spółki cywilnej D. Z treści art. 81 § 1a .p.e.a. nie wynika bowiem, aby przewidziany w nim skutek nie odnosił się do wierzytelności z rachunku wspólnego współników spółki cywilnej. Wniosku takiego nie usprawiedliwia dostatecznie uzasadnienie projektu nowelizacji art. 81 p.e.a., przez uzupełnienie go o dodany art. 81 § 1a, w którym wskazano, że projektowana zmiana ma na celu umożliwienie dokonywania egzekucji z rachunku wspólnego, którego posiadaczami nie są małżonkowie ani współnicy spółki cywilnej, a dłużnikiem jest tylko jeden z posiadaczy tego rachunku. Gdyby celem ustawodawcy istotnie było – jak wskazują skarżący - wprowadzenie takiego wyłączenia, to zamiar ten zostałby wyartykułowany *expressis verbis*. Ustawodawca rozwiązania takiego jednak nie przyjął, gdyż, jak trafnie wskazał Sąd Apelacyjny, nie dostrzegł argumentów usprawiedliwiających odmienne uregulowanie dopuszczalności egzekucji z wierzytelności z rachunku wspólnego w egzekucji administracyjnej oraz w egzekucji sądowej. W przypadku egzekucji sądowej, dopuszczalność egzekucji z wierzytelności z rachunku wspólnego dla dłużnika i osób trzecich (wspólników spółki cywilnej) została przewidziana wyraźnie w art. 891¹ k.p.c. Nie ma więc uzasadnionych podstaw, aby przeszkody do zajęcia

wierzytelności z rachunku wspólnego prowadzonego dla wspólników spółki cywilnej, spośród których tylko jeden jest zobowiązany, upatrywać w art. 863 § 3 i art. 870 k.c. Przepisy te – w razie powołania się na przewidziane w nich okoliczności przez wspólników niebędących dłużnikami (zobowiązanymi) – mogą mieć wpływ na zakres zaspokojenia się wierzyciela z zajętej wierzytelności z rachunku wspólnego.

Przeciwko takiej wykładni art. 81 § 1a p.e.a. nie przemawia brak w tym przepisie uregulowania określającego – tak jak w art. 891¹ k.p.c. – dalsze czynności egzekucyjne, następujące po dokonaniu zajęcia wierzytelności z rachunku wspólnego. Na tej podstawie nie sposób w szczególności przyjąć, iż po dokonaniu takiego zajęcia dalsze czynności egzekucyjne nie mogłyby być w ogóle podejmowane. Racjonalny ustawodawca nie wprowadziłby rozwiązania dopuszczającego wdrożenie egzekucji do określonego składnika majątku dłużnika (zobowiązanego) w sytuacji, w której po dokonaniu zajęcia dalsze czynności egzekucyjne nie mogłyby być kontynuowane. Odnotować również wypada, że za dopuszczalnością prowadzenia egzekucji należności podatkowej ze wspólnego rachunku bankowego prowadzonego dla wspólników spółki cywilnej, spośród których tylko jeden jest zobowiązany, opowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 listopada 2008 r., III CSK 172/08 (niepubl.).

Zarzut błędnej wykładni art. 81 § 1a p.e.a. w związku z art. 863 § 3 i art. 870 k.c. należy więc uznać za chybiony.

W świetle art. 81 § 1a p.e.a., pozwany Bank, prowadzący rachunek wspólny dla B. K. oraz powodów, z chwilą doręczenia mu zawiadomienia o zajęciu obowiązany był bezzwłocznie przekazać zajętą kwotę organowi egzekucyjnemu (art. 80 § 1 i 2 p.e.a.). Oczywiście jest przy tym, że przekazanie kwoty zajętej przez bank organowi egzekucyjnemu nie może być utożsamiane z zaspokojeniem wierzyciela, gdyż skutek ten następuje dopiero z chwilą przekazania tej kwoty przez organ egzekucyjny wierzycielowi. Do tego czasu osoby, których prawa zostały naruszone wskutek zajęcia mogą żądać wyłączenia zajętej wierzytelności spod egzekucji (art. 44 p.e.a.). Sąd Apelacyjny prawidłowo zatem uznał, że powodowie nie skorzystali z przysługujących im środków ochrony, umożliwiających wyłączenie

spod egzekucji przypadających im wierzytelności z rachunku wspólnego. Ocena ta – wbrew zarzutom skarżących - nie była wynikiem błędnej wykładni art. 44 w związku z art. 38 p.e.a.).

W konsekwencji, bezzasadne okazały się również zarzuty naruszenia przez Sąd Apelacyjny pozostałych wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa materialnego przez ich niezastosowanie, skoro działaniu pozwanych nie można przypisać znamion czynu niedozwolonego, zaś pozwanemu Bankowi - również nienależytego wykonania umowy rachunku bankowego.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.